

Provozovatel sběrný druhotných surovin (dále jen „provozovatel“) je na základě ustanovení § 18 odst. 3 zákona o odpadech povinen vést tzv. knihu výkupu do níž zaznamenává veškerý převzatý materiál, včetně jeho identifikace a totožnost osob prodávajících. Provozovatel je oprávněn vyžadovat k nahlédnutí průkazy totožnosti prodávajících osob. Současně vyhláška č. 478/2008 Sb. upravuje na základě zákona o odpadech okruh odpadů, které nesmí provozovatel vykupovat (jedná se o obecně prospěšné zařízení nebo jeho části, zejména zařízení pro hromadnou dopravu, dopravního značení, součásti nebo příslušenství veřejného prostranství a pozemních komunikací a energetické, vodárenské nebo kanalizační zařízení, umělecké díla, nebo jejich součásti, pietní, nebo bohoslužebné předměty a průmyslové a strojní zařízení). Přijetí výše uvedené vyhlášky umožňuje zpětně identifikovat osobu, která konkrétní zboží (či materiál) do sběrný prodala.

Orgány oprávněné ke kontrolní činnosti provozovatele výkupny druhotných surovin :

Česká inspekce životního prostředí – na základě zákona o odpadech je oprávněna ke kontrole dodržování zákonných ustanovení spojených s provozováním sběrný a výkupny odpadů. Na základě § 18 odst. 1 písm. k), zákona o odpadech může Česká inspekce životního prostředí vstupovat do objektů, prostorů a zařízení provozovny, je oprávněna vyžadovat veškerou dokumentaci související s nakládáním s odpady. Pokud jde o sankce, může kontrolní orgán v případě zjištěného porušení právních povinností taxativně uvedených v zákoně o odpadech uložit pokutu až do výše 1 000 000,-Kč (§ 66).

Policie ČR – může provádět „kontroly“ sběren pouze při odhalování některých přestupků (viz typicky § 58 odst. 2 písm. c) z. č. 200/1990 Sb., přestupkového zákona) nebo trestných činů (viz § 158 odst. 1 trestního řádu, z. č. 141/1961 Sb.). Plnění těchto úkolů je „plněním konkrétního úkolu“ ve smyslu § 41 odst. 1 věta první z. č. 273/2008 Sb., který opravňuje policisty vstupovat do všech živnostenských provozoven. Plnění těchto úkolů je taktéž „plněním konkrétního úkolu“ ve smyslu § 66 odst. 1 zákona o policii, který umožňuje policistům žádat nahlédnutí do knihy výkupu a získávat informace o vykoupených věcech a prodejcích, neboť jde o „evidenci provozovanou na základě jiného právního předpisu“, ve smyslu § 66 odst. 1 zákona o policii (tyto evidence jsou provozovány na základě § 18 odst. 8 zákona o odpadech). Policie není oprávněna udělovat pokuty za správní delikty provozovateli sběrný (právnícká osoba) za nedodržování zákonných ustanovení upravujících provozování sběrný, orgánem dozoru nad provozovnami, který má i oprávnění do nich vstupovat a kontrolovat knihu výkupu (§ 18 odst. 1 písm. k) zákona o odpadech) je obecní úřad s rozšířenou působností, krajský úřad, Česká inspekce životního prostředí. Policie nemá v působnosti kontrolu toho, zda jsou odpady řádně zaevidovány, nicméně pokud zjistí na nějaké porušení zákona, může ho dle § 77a odst. 1 písm. b zákona o odpadech předat dle uvážení ČIŽP, obecnímu úřadu, nebo dalším kontrolním orgánům v závislosti na povaze zjištěných skutečností. Podle zmíněného § 77a jak Policie ČR, tak dozorového orgány vzájemně spolupracují a poskytují si odbornou pomoc.

Uvedenou činností Policie ČR vycházející z výše uvedeného ustanovení dochází k efektivní prevenci tohoto druhu kriminality.

Obecní policie – není vyjmenována mezi kontrolními orgány oprávněnými nahlížet do tzv. knihy výkupu, či jinak kontrolovat provozovatele sběrný. Pouze při podezření na protiprávní jednání osoby prodejce, tzv. sběrače kovů

(majetkové přestupky, dle § 50 zákona č. 200/1990 Sb. o přestupcích) mohou v rámci šetření přestupku vyžadovat od osob prokázání totožnosti (§ 12 zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii) a podání vysvětlení (§ 11 zákona o obecní policii) k vyvrácení podezření ze spáchání přestupku dle § 50 zákona o přestupcích.

Obecní úřady – na základě ustanovení § 66 zákona o odpadech mohou prostřednictvím pověřeného zaměstnance obce provádět kontroly vedení evidence o výkupu odpadů. V případě zjištění závažných chyb v evidenci může udělit pokutu ve výši až 300 000,- Kč.

Krajské úřady - provádí na základě ustanovení § 78 zákona o odpadech kontroly dodržování provozního řádu sběren a v případě zjištění opakovaného porušování pravidel stanovených v zákoně může rozhodnout na základě ustanovení § 78 zákona o odpadech o odebrání povolení k provozu sběrný.

Jako příklad dobré praxe, lze v této oblasti uvést projekt Bezpečnější Ostrava, který realizoval v roce 2010 Magistrát města Ostravy ve spolupráci s dalšími partnery. Součástí projektu byl i koordinovaný postup příslušných kontrolních orgánů (zástupců orgánů místní samosprávy, Policie ČR, ČOI a obecní policie) nad dodržováním pravidel výkupu zboží a jiného materiálu ve sběrnách. Díky tomuto postupu se podařilo výrazně zvýšit motivaci sběren k dodržování stanovených pravidel pro výkup zboží a materiálu, čímž došlo k poklesu trestné činnosti tzv. sběračů kovů. V rámci akce bylo v roce 2010 realizováno 138 kontrol při kterých bylo zajištěno v 53 případech porušení zákona, bylo uloženo celkem 22 pokut provozovatelům sběren. Dále bylo zadrženo 256 osob, z toho 51 osob bylo pachateli trestných činů, převážně trestného činu krádeže a 61 osob se dopustilo přestupku proti majetku.

Z výše uvedeného vyplývá, že systémové mechanismy k minimalizaci tohoto nežádoucího jevu existují, přičemž příklad projektu Bezpečnější Ostrava dokládá, že jsou-li navíc uplatňovány koordinovaně mohou výrazně snížit motivaci k páčání této trestné činnosti. V současné době nejsou známy žádné legislativní či jiné bariéry, které by oslabovaly efektivitu orgánů veřejné správy při dohledu nad dodržováním právních předpisů týkajících se výkupu druhotných odpadů.

K aktivitám vlády ČR majících dopad na minimalizaci kriminality tzv. sběračů kovů lze uvést záměr na zavedení Centrálního registru přestupků – tento nástroj by dopomohl k efektivnějšímu projednávání a následnému vymáhání sankcí uložených za přestupky s cílem zpřísnění odpovědnosti za přestupkovou recidivu, včetně možné trestní odpovědnosti u vybraných druhů přestupků. Hlavní důraz by byl kladen na přestupky proti majetku dle § 50 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích. Vláda dne 20. července 2011 projednala materiál Ministerstva vnitra „Analýza možného vzniku elektronického registru přestupků“, předloženého na základě usnesení vlády České republiky č. 1 ze dne 5. ledna 2011, projednávání tohoto bodu přerušila do konce září.

Vzhledem k okruhu osob, které jsou nejčastěji zapojeny do tohoto druhu kriminality lze zmínit i materiál Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2011 až 2015, který se nachází po meziresortním připomínkovém řízení, přičemž k projednání do vlády by měl být předložen v září tohoto roku. Tento strategický dokument obsahuje krom celého spektra aktivit směřujících k posílení integračních procesů osob stížených sociálním vyloučením, i opatření k posílení koordinace spolupráce zainteresovaných organizací a institucí na místní úrovni.